

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérváron a várba küldendők.

A néptanító vezéreszméje. *)

Korunkban, midőn az egymással ellenkező eszmék folytonos vajudása a figyelőnek kedélyét percze sem engedni nyugton megállapodni, oly téren, mely a magánybavonulást a hivatás természeténél fogva teljesen kizárja s lehetetlenné teszi: oly vezéreszmét birni, mely bizton kalauzol; mely a lármázók kábitó kiabálásaiból, mikkel árúkat hol mézes dicséretnek közt ajánlgatni, hol fenyegetések kapcsán csaknem erőszakosan ránk tukmálni szokják, a valódi értékkel bírót a csillámló csecebecsétől vagy éppen ár-talmas portékától kellően megkülönböztetni tanít; mely nem ingerelni, nem izgatni szokott, hanem csendesen int, melegen lelkesít s ha kell, eredményesen nyugtatni és vigasztalni is képes, bizonyára a legóhajtottabb dolgok egyike.

S ha ezt mindazon hivatásokra nézve elmondhatni, melyek a nyilvánosság majd verőfényes, majd borús befolyását ki nem kerülhetik: fokozott mérvben állíthatni a néptanítóra nézve, kitől a politikus, a nemzetgazdász, az iparbarát, a kereskedést pártoló, az irodalmár, sőt még a hadász is mind azt kívánják, hogy egyszerre mindnyájok szakmájának előmozdítója legyen, és ezen — ha nem is bomlott észre, de minden esetre bomlott logikára mutató — kívánságukban annyira ennek, hogy ha az alkotmányos szabadság nem az általuk óhajtott rohamban fejlődik, ha a földmivelő nem a gőztől hajtott eke farkán olvassa hírlapját, ha a falusi nő nem az utolsó párisi divat szerint készíti saját kezeivel ruháit, ha a legutolsó konyhóban is legalább két napi és egy heti újságlapot nem találhatni, ha a sereget a vele szembe jövő ellenség megszalasztja: mindezt s még sok ezermás bajt mind a szegény néptanítóra hárítják, kivált mióta korszerű lett a szádovai és

szédáni győzelmeket a porosz néptanítóknak tulajdonítani.

Mindebből, ha egyebektől el tekintünk, az az egy bátran következtethető, hogy a néptanítói hivatás, hová e tekintetben a lelkészi hivatal is sorozandó, a társadalomban csakugyan kiváló helyet foglal el. Hogy a néptanító e kiváló helyen a fennebb rajzolt körülmények között kellően tájékozva legyen, hogy a rárohanó követelések hullámaiban el ne sünyedjen, és — mivel e követelések gyakran homlok egyenest ellenkeznek egymással — a minden szélről ingatott nádszálhoz hasonlóvá ne váljék, hanem kitűzött céljához, mely általában az emberiség közvetlenebbül az egyház és haza érdekében való munkálkodás, mind közelebb és közelebb juthasson: szükséges, hogy őt egy magasb, egy fő-vezéreszme vezesse, mel, lépteit úgy, mint az iránytű a hajó járását, irányozza; ha a szünet nélkül tel-burjánzó vélemények tömkelegében utját veszteni nem akarja.

És még egyéb lehet a keresztény néptanítóra nézve e fő, e vezéreszme, mint azon meggyőződés, hogy akkor jár a legbiztosb uton, ha őt Jézus, isteni mesterünk, főtanítónk és urunk szeleme vezeti működésében. Ezt szándékom ma tisztelt pályatársaim előtt bővebben kifejteni, pár barátságos szóban szívökre kötni.

Jézus a munkát, melyet itt a földön végzett, úgy tüntette fel, mint mennyei Atyjának megbizását és akaratját; tanítása közben többször kiemelte, hogy egy veréb sem esik le a ház fedeléről, egy hajszál sem az ember fejről a Magasságbelinek tudta és akaratja nélkül. Valamint tehát az urnak apostolai és azóta idáig számos választottjai Mesterök e tanítását olyképen fogták fel, hogy magukat hivatá, sukban Isten fogadott munkáinak, ugyanazon egy test oly tagjainak tekintették, kiknek állomásuk és tevékenységök Attól szabatott ki, a ki mindnyájok-

*) Beszéd, melylyel az alsófehérmegyei r. k. néptanítók 1884-ik május 8-án tartott közgyűlését egyesületi elnök Veszely Károly megnyitotta.

nak a feje : ugy a néptanítónak is, ha azt akarja, hogy működésében Jézus szelleme vezesse, azon meggyőződést kell táplálnia, hogy hivatása, állása az isteni gondviselésnek kifolyása.

És miért hozom én ezt első helyen elé? Azért, mert e meggyőződés a megalékedés, a megnyugvás alapja, mely nélkül semmi helyes murkálkodás nem képzelhető.

„Mind igaz“ — fogja talán egyik vagy másik mondani — „de én tehetségeim, nagyobbra való természetemnél fogva magasbra, nagyobbra érzem magam hivatottnak.“

Hisz azt könnyen megengedhetni, hogy ez, vagy amaz, ki most arcának verejtékében fogja az ekeszarvát vagy durvult öklével forgatja a nehéz kaplácst, ha szellemi tehetségeit kellően kimivelhetné volna, tiszteletben és haszonnal állhatna valamely nagyobb társaság élén, s hogy az, ki most az igénytelen tutaj kormányrudját kezeli vagy egy kis juhnyáját kénytelen legeltetni, képes lett volna erővel és bölcseséggel egy ország ügyeit vezetni. De hát az isteni Gondviselés azon igazolásán kívül, melyre sz. Pál apostol e szavakban utal : „Ki vagy te, hogy feleselj az Istennel? Vajjon mondja-e az alkotmány annak, ki őt alkotta : Miért alkottál engem így? Nincs e hatalma a fazekasnak az anyag fölött? — Ki ismerte át az Ur értelmét? vagy ki volt az ő tanácsosa? Vagy ki adott elsőb nek, hogy visszaadja annak?“ *) nem maga a józan okosság és a tapasztalat igazolja-e a gondviselés utait e részben? Tekintsünk csak szét! A földmivelés terén eszközölt javítások, a mezei munkák megkönnyebbitésére szolgáló eszközök feltalálása, az ipar és kereskedelem előmozdítása, a közlekedés terjesztése és gyorsítása, az emberi kéz munkái és csodás újabb alkotásai közönséges, korlátolt és aluszékony elmék könnyű szüleményei-e? Vagy nem kellett-e ép e különböző eredmények eszközzésének tekintetéből alapos, gyakorlati gondolkodóknak, erőteljes, vállalkozni kész férfiúknak ama fényes állásokról, melyek általuk is tehetségeik tolytán elérhetők voltak, leszorítottaiok és az emberiség alantabb fekvő lapályaira utaltatniok?

Nemunkaek, igaz, időről időre hatalmas igazításokra, olykor erős rázkódtatásokra van szüksége, a röst, aluszékony tömeg, mint a rothadó mocsár és a fulasztó légkör olykor telrázandó, de mi lenne az emberiségből, ha minden tehetséges főnek alkalma volna egy Nagy-Sándorra, Caesárrá, Atillává, Napoleonná válni? Hol volna a surlódások és rombolásoknak vége? — De térjünk vissza Jézushoz! „Az ő igája gyönyörűsége és az ő terhe könnyű.“

„Hagyjítok a kisdedeket hozzám jöni és ne tiltátok őket!“ mondá tanítványainak, midőn azokat, kik a gyermekeket hozzá vitték, feddék; nyilvános bizonyosságul, hogy mennyire szerette a gyermekeket. Őt kövesse a néptanító. Hivatási kötelmei

teljesítésében a kisdedek iránti szeretete legyen a fő rugója. A mily üdítő a kertészre nézt akkori megjelenése a kertben, a midőn virágai teljes színpompájokban mosolygnak feléje : oly kedves a néptanítónak a kisdedek közti tartózkodása, ha azokhoz a Jézusi szeretet vonzza; mert ez, mennél áradzóbb, mennél önfeláldozóbb, annál gyönyörűségebbé teszi a tanítás igáját, annál könnyebbé korlátolt viszonyok közt mozgó életének terhé. Vagy nem lélekemelő e gondolat : „Ha e kisdedek valaha az egyház buzgó hiveivé, a haza derék polgáraivá, a község példányszerű tagjaivá válnak, ahhoz Isten segédelmével én rakom most az alapot : a gyümölcs, mely éitök fáján egykor az Isten kedvtelését a jók tetszését vivandja ki, az én fáradozásom eredménye; hisz én voltam szülőik után első nevelőjök!“

A Jézus szelleme továbbá arra nézve is teljes felvilágosítást ad a néptanítónak, hogy mily sorban osztályozza a tantárgyakat értéköket illetőleg.

„Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát; és a többi mind hozzáadatik nektek,“ mondja isteni Mesterünk; és megint : „Mi haszna van az embernek, ha az egész világot megnyeri; de lelkének kárát vallja?“ Ime a legrovidebb, de a legbiztos és legigazabb, mert isteni indokolása azon paedagogiai elvnek, hogy a nevelésnek és oktatásnak vallásérkölcösnek kell lennie. Ha ezt főelvül tartja, ha ettől semmi körülmények között el nem áll : mindkét oldal felé tájékozva leend; mind azt fogja tudni, mily becses tulajdonitson a tantárgyakra nézve hangoztatni szokott különböző követelményeknek, mind pedig készen álland a felelettel azok számára, kik rajongásuk szüleményeinek rátukmálásával alkalmatlankodnak neki.

Először is szemé előtt tartandja azt, hogy vallásérkölcösen nevelninem azt teszi : csupán kátét és bibliát tanítani; hanem azt, hogy akármit tanítunk, az mindugy plántáltassék be a gyermek lelkébe, ugy cseppgegtessék be szívébe, hogy az az Isten dicsősége, saját lelki üdve és embertársai javának előmozdítására eszközül szolgáljon; teszi a növendéket ugy vezetni, hogy belőle az egyháznak s a hazának olyan tagja váljék, ki „megadja az Istennek, mi az Istenné, meg a császárnak, mi a császáré“

És ebben benne toglaltatik már a haladás követelménye is, melyre maga a természet is utal a melyben minden élő növekedni és előhaladni látunk. Plinius és Aristoteles azt mondják — helybenhagyják-e az újabb természetvizsgálók, nem tudom — hogy a halak egész életökben nőnek. Az embereknek tehát Habakuk próféta e mondása szerint : „Halakká teszed az embereket“ a halakhoz kell hasonlóknak lenniök, azaz : mindig növekedniök, míg a halál hálója ki nem fogja őket a jövő élet számára; még pedig annál inkább, mivel Nagy Gergely szép hasonlatossága szerint, az ember természete olyan e világon, mint a folyammal szemben uszó hűjő, mely

*) Róm, 9. 20. 21. u. o. 11. 34. 35.

egy helyen meg nem állhat, mert egészen lefelé sodortatik, ha a legmagasabbja nem törekszik. De hisz már Ábrámhoz így szóla az Ur: „Járj előttem és légy tökéletes.” Ugyanezt követeli tőlünk isteni Mesterünk is, midőn mondja: „Legyetek tökéletesek, valamint a ti menynyei Atyátok is tökéletes.”

Haladni fog tehát a néptanító is, és nemcsak ő maga fog haladni, hanem övét is — a mennyire tehetségei engedik — a haladás útján fogja vezetni. De mivel korunkban uton utfélen egyebet nem hallhatni, mint ezt: Haladjunk! Haladjunk! Előre, mindig előre! Vajjon minden haladásnak leendő embere a néptanító? S ha nem: ki fogja neki a valódi haladás útját, melyet követnie kell, kijelölni? A Jézus szelleméből kifolyó imez eljárási szabály: A mely haladás az ember általunk fönnbbröviden kijelölt végcéljának előmozdítására szolgál, azt követni fogja; de a mely haladás ama cél elérését akadályozza vagy éppen megsemmisíti, azt nem fogja követni, következésképen — minden haladást az anyagiakban csak annyiban fog követni, amennyiben az az igaznak, a jónak és szépek haladását, valamint az erkölcsit előmozdítani alkalmas. Az eszmévilág e magaslátára helyezkedve sajnálkozó mosolylyal veendi azok heves sürgetését, — kik így szólanak hozzá: „Barátom, ezt el kell fogadnunk, mert korszerű!” „Jó, jó fogja felelni — korszerű mindaz mi korunkban uralkodó áramlattá vált, de vajjon mind jó is az, a mi korszerű? Korszerű például a jelenben a néptanítótól azt követelni, hogy kosárkötő, gyékénykészítő, szotyorcsináló, szalmafonó, méhés, kertész, gyümölcsész, gyermekjátékgyártó, takarékpénztári kezelő, katonagyakorló és még sok egyéb legyen. De hát észszerű-e azt kívánni tőle, hogy az ily különleges dolgokkal bibelődvén, szükítse az azon általános elemi ismeretek tanítására szükséges időt, melyek mindenkinek elengedhetlenül szükségesek és az általános mivelttség alapját képezik?

Korszerű, mert általános a követelés, hogy a kor színvonalára emelkedjünk. De hát minden dolognak a színvonala-e a legjobb? Az üstben, midőn abban különféle anyagokat olvasztunk, nem azok salakja szokott-e a felületen, tehát a színvonalán uszni?

No de attól fogj talán a tisztelt pályatársak valamelyike tartani, hogy ily elvek mellett maradinak, reactionariusnak, klerikalisnak, ultramontánnak fogják mondani, kibem semmi szabadelvűség nincsen.

A keresztény néptanító erre nézve is isteni Mesterünk, Jézushoz folyamodik, ki őt ebben is felvilágosítandja, azt tanítván, hogy szabad az, ki az igazságot megismeri és szereti: szabad az, ki senkinek azt nem cselekszi a mit nem akar, hogy mások neki cselekedjenek: szabad az, ki megszabadulván a bűntől, az igazságnak szolgája lett: szabad az, ki a Lélek szeretete által szolgál embertársának. Ha a néptanítót ezen elvek vallásáért, hirdetéseért és gyakorlásáért a fönnbbrövidített nevekkel illetik, azt békével türendi, jól tudván, hogy Jézust azért, mert kortársainak a Messiásról táplált véleményéhez nem csatlakozott, még ördögösnek is gunyolták. Legszabadabb ember a világon az, a ki a legerényesebb, és a legszebb, a legvalódióbb haladás az

ember tökélyesedése. E nélkül, bár mily szabadokká téteessünk, bár mennyire haladjunk, minden romlásnak indul a társadalomban, a művészetben, sőt magában a tudományban is. Az erkölcsi haladással pedig minden emelkedik, minden siet a fokozatos előmenetel útján kitűzött célja felé. Az erény magában véve nem oktat a tudományban; de azt plántálja az emberbe, mi által sokra viheti a tudományban: t. i. az igazság szeretetét és magasztos gondolatokat ébreszt fel benne. Az erény magában véve nem tanít a művészetre; de azt nyújtja, mi által kitünő művészekké válhatunk: t. i. érzéket a szépek, és lelkesedést a magasztosnak feltogására. Az erény magára sem politikára, sem törvényhozásra, sem közigazgatásra nem oktat, de azzal látja el az embert, mi által jeles törvényhozóvá és valódi államférfiúvá készülhet: a jogosság érzetével, az emberiség javáért való önfeláldozással.

Legyünk tehát Jézus követésében alázatosak, engedelmesek, önzéstelenek és annál derekább, annál nagyobb tanítók leszünk. Mozdítsuk elő másokban és mindenek előtt minmagunkban a valódi haladást és azzal a leghathatóságban előmozdítandjuk a szellemi haladást, a társadalmi haladást, egy szóval mindennemű haladást. De azt se feledjük soha, hogy ha a valódi haladást akarjuk előmozdítani, a reformot minmagunkon kell kezdenünk s hogy csak az önreformálás útján, csak a Jézus szellemének vezetése alatt lehetünk méltókká arra törekedni, hogy az emberiséget reformáljuk. Ez a jövő lobogója; ki ezt hordozni fogja tudni, azé a jövő, mondja egy híres francia szónok.

Az erdélyi püspöki megye egyik volt kitünősége, boldog emlékü Keserü Mózes mint theologiai tanár a casuistica tulságos kedvelőivel szemben mindig azt mondta: „Elveket kell tanulni, ezek segítségével minden előforduló eset iránt majd eligazodhatni.”

Alkalmazzuk ez axiomát jelen tárgyunkra. Ha a néptanítótól azt kívánják, hogy pártolja a felekezetenküli iskolát, miféle elvből induland ki e kívánság vizsatasításában? Abbt, hogy az ily iskolának nem az Isten országa és igazságának keresése, nem az ember szellemi tökélyesedése mely a valláserkölysi nélkül, a mint látjuk, nem eszközölhető — a főcélja, hanem egyedül a tudás. Tudni pedig még nem egyszersmind jól cselekedni is? De hát ha ezért türelmetlenek fogják mondani. A türelem — fogja válaszolni — nem egy a hitközönnyel, már pedig mindenféle felekezettébeli egy akolba terelni közönység nélkül nem lehet, két urnak egyszerre szolgálni lehetetlen, hát háromnak, négynek? És aztán szabad e akármely mulékony tekintetért a keresztény alapot lábaink alul kirugni? Nem a kereszténységnek köszönheti-e az emberiség világosságát, szabadságát, haladását? Visszatérjünk e a pogányság s tétségebe?

De a gyermeki takarékpénztárakat csak pártolni fogja? Isteni mesterünk azért parancsolá a kisdedeket magához bocsátatni, azért mondí hogy ha hozzájuk hasonlók nem leszünk, nem megyünk be mennyeknek országába, mert a gyermekek lelke tiszta, jó, engedelmes, őszinte, igaz. Helyese a gyermeket e tündöklő tulajdon-

ságából ily jékor kivetköztetni és a pénzkeresés, a pénzörzés és így a birvág y a fűsvénységre szoktatni, mely az apostol szerint minden rosznak gyökere ?

De nem fárasztom tovább tisztelt hallgatóim béke-türését, e pár példából is láthatni, hogy főelvünk vezéreszménk szövetneke csakugyan biztos kalauzul szolgálhat a néptanítónak működése különböző helyzetekben.

Azonban egyre még vissza kell térnem. Fejtegetésem bevezetésében azt mondtam, hogy oly vezéreszmére van szükségünk, mely nem csak tájékozni, lelkesíteni, hanem eredményesen nyugtatni és vigasztalni is képes. Vajjon hol találunk forrást, melyből a bátoritást, a lelkesítés és a vigasztalás édesebb vizeit lehetne meríteni, mint Annak példájából, kinek nem volt, hová fejét lehajtsa: ki véghetetlen szeretetében mindenütt jót téve jára körül az országban, ki havája végromlásának látásán könyekre fakadt, ki előre megmondá, hogy a világ mely őt üldözte, tanítványait is üldözni fogja, mert a tanítvány nem nagyobb mesterénél, a szolga nem nagyobb uránál. Igen, a kereszt tövénél elméledő néptanító lelkebe a keresztre feszítettnek kimérhetetlen kincstárából árad a szükséges erő, lelkesedés és vigasztalás!

Hónapjaink nevei.

— Folytatás. —

A Juliano-Gregorianus naptár 4-ik hónapja Aprilis, a romulusi évben második. E hónap nevééről eltérők a vélemények. Egyikre vonatkozólag álljon itt egy történelmi nyilatkozata.

Bunüttler világtörténelme I. köt. 230-ik lapján írja: „a rómaiak városuk keletkezése napjaul april 24-ét — (Pariliát) ünneplék* összekapcsolva Pales*) mezei istennő tiszteletére tartatni szokott Paliliákkal, melyek mindenike hálaáldozatok valának, bő termékenységért marhák és mezei gyümölcsökben. Nevezett Pariliának pedig törzse Berti szerint vagy parit — (a természet áprilisban mindent újra szülni mutatkozván) vagy pedig *aperit* (kinyit feinyilt.) Ezek szerint *Aprilis* származnak *éperio* vagy *pario* igéiből Parilis vagy Aperilis (későbbben április) néven. Ily etymologia alapján áprilist nevezhetnök *Kikelet* hónapjának, mert mind *pario*, mind *aperio* igék fogalmai a természet tavasz injulásai után *Kikelettel* nagyon rokon fogalmak. Azonban (közbe legyen szurva) merem állítani, hogy a költő nem a szeszélyes áprilisi *kikeletet* érti, mikor danolja

A virágnak megtiltani nem lehet
Hogy ne nyíljék, ha jön a szép kikelet stb,

hanem az alább említendő májusi időt melyre az (*aperio*) Aprilis fogalom sokkal inkább talál.

Mások szerint e hónap a rómaiaktól szentelve volt Venus szerelem istenasszony tiszteletére. Vénust pedig a görögök hívják *Aphrodites* vagy *Aphrogeniá*-nak, mely

származott volna afrosz (tengerhab, tajték) görög főnév és apo praepozitio összetételekből (apo afrosz) ép — ugy gramatikailag, mint hitregei eredetére nézve is. Innen Afrilis — Aprilis. [Wigand féle lexicon és Berti.]

A mythologusok melyik pártjának pártjánál van az igazság Aprilis nevére vonatkozólag: ennek fürkészése nem tartozik feladatombhoz. — De annyit legyen szabad mégis állitanom, hogy az *aperio* vagy *pario* igétől való eredeztetés sokkal inkább megfelel, mind az etymologia szabályainak, mind pedig a természet tavaszi átalakulásának: mint a tenger *afrossából* létrejött *Aphrodites*től való származtatás.

Ennyit április római nevééről. E hónapot a magyar szent György kávanak nevezi talán hálából azon jótéteményekért, melyeket, mint nemzetünk egyik geniussza velünk éreztetett. (Szent György vitéz szellemének üdvös szerepését a magyar kereszténység hainalán — bőven érintve olvashatód szent Gellért élete 70 ik és szent István király nagyobb legendája VI. fejezeteiben.)

Május és Junus hónapok. E két hónap elnevezését egy alább közlendő huragészeti ok miatt együttesen tárgyalom.

Május a Wigand féle lexikon szerint *Maja* istennőtől veszi nevét. Ily nevű istenasszony a mythologiában több fordul elő. Igy az égboltozatát tartó *Atlasz* egyike *Maja*. Egy másik *Mája* az indusoknak istennője, mint a szerelemnek védője. Egy harmadik *Máját* tisztelték a rómaiak is, ki azonban *Cybele* — az anyaföld vala. — A tuskulánusok legfőbb istenet pedig *Majus* nak hívták. — Kérdéses hónapot némelyek ez utóbbitól, mások pedig Berti szerint a *Maja* matra *Mercurii dictum esse volunt.*

Junus havát pedig a fiatalság és szépség istenasszonyától Junótól (görögül Hébé) eredeztetik, kinek tiszteletére ugy Görögország, mint Romában több templom volt emelve és nemcsak Junus hó, hanem minden hónap első napja is neki vala szentelve.

A felhozottakal szemben *Május* és *Junus* hónapneveknek a Lib. V. Fastorum írója a 11-ik verstől a 71-ig egész elüő eredetét adja. Idézett könyv említett verseiben leírja ugyanis először az elemek elhelyezkedését a világűrben; majd pedig mondja, hogy az égben kezdetlen mindennek egy forma tekintélye vala, valamint a földön is, mert például:

Saepe aliquis solio, quod tu Saturne tenebas
Ausus de media plebe federe Deus,
Et latus Oceano quisquam Deus advena jaunxit
Thetis et extremo saepe recepta loco est.

Ezért a Honos és Reverentia ös zekelve szülék a *Majesztást*, kiaztán mindentől ki tudta vivni a méltó elismerést az istenek számára rang szerint. Azonban ezen *Majesztás* nem lehetett kedves a föld lakóinak, mert a Gigászok fellázadtak ellene, de Jupiter legyőzi. Ekkor *Majesztás* lejön a földre és itt is érdem szerint az emberekre nyomja bélyegét. De ebből mégis legtöbbet juttat a *májor*-oknak (öregek) kevesebbet a *junior*-oknak (fiatalók). Ezen nagybokasági jus és előjognál fogva pld, ha egy öreg ur fiatalokkal sétálni ment, akkor:

*J Innen palea — polyva.

... medius juvenum non indignantibus ipsis
Ibat, et interior *) si comes unus erat; — mert;

Magna fuit semper capitis reverentia cani
Inque suo pretio ruga senilis erat.

Ezek után aztán érdemlegesen mondja Ovidius:

Hinc sua majores possiue vocabula Majo
Tangor, et actati consuluisse suae,
Nec leve praepositi pignus successor honoris
Junius, a juvenum nomine dictus habet.

A mint tehát a most és fentebb közlöttekben kitezik a Mythologia Május nevet vagy a *Maja* vagy a *Maja* deriválja és Juniust Junótól. Ovidius szerint pedig ezen elnevezéseknek alapja a tekintély elve s így lett volna *Majus* a *majoribus* Junius pedig a *junioribus*. Ezen ellentétes eredzetetésnél a való felderítése annál kevesebb lehet czélom minél világosabb a közlöttekben magoknak a hitregészeknek is bizonytalansága tárgyunk körül különösen mikor még Ovid is, ki pedig a hitregék idejében élt velök szemben ellentétes állást foglal el! Azért a való felderítését a tudósokra bízom.

A magyarok Majust *Pünköszt*, — Juniust pedig *Szent-Iván* havának nevezik, előbbi talán a Szent-Lélek ünnepköre központjáról pünkösztől, utóbbi pedig 23-ik napjára eső keresztelő szt. Jánosról.

Julius hó. Ezen hó a romulusi évben 5-ik lévén — kezdetben Quinctilis nevet viselt a latin quinque számtól. Julius névre kegyelet változtatta Márcus által, — ki Julius Caesar Julia nevű rokonától született. A méltóságokban fokról fokra haladott. Kezdetben augur — később tribun, a polgárháború kitörésekor Itáliának Caesar által kinevezett fővezére, a pharsalusi ütközet után pedig Itália helytartója s Caesar hispaniai hadjárata után neki consultársa. Mindezen méltóságokat Caesarnak köszönheté. Julius Caesar megöletvén, felette hatalmas gyászbeszédet tart — ugy hogy a gyilkosok, kik neki is ellenségei valának, futni kénytelenültek és ő Rómának ura lett. Ekkor törvény által rendelte el — hogy Quinctilis hónapja, melynek 10-én Kr. e. 100-ban Julius Caesar született — róla Juliusnak neveztessek. Mi Antonius M. ezután sorsát, Octavianusnal való szövetségét — keleti uralkodását, Cleopátrával való viszonyát és tragikus halálát illeti: ezek nem tartoznak ide.

E hónapot mi 25-re eső szent Jakab apostolról írjuk szent Jakab havának.

Augustus hó. Octavianus (szül. 63 szept. 23. Kr. e.) uralkodása előtt e hónap Sextilis — a sex — nevet viselt — mert a romulusi évek Numa előtt — ki mint jelezve lett a hónapok 12-ös számát bőhozta — hatodik hónapját tette. Octavianus Kr. e. 27 évvel a senatus és néptől Augustus melléknévvel ruházta fel: Sextilis hó ezen Augustus császár tiszteletére lett szentelve — ennek czimétől is neveztetvénel. Augustus császárra nézve ezen hónap elnevezés megfelelt et omni — et nomini, nevezetesebb életreményei sőt halála is e hóra esvén, mert mint Berti mondja: „mense sextili — augusto iniit Consulatum, tres egit

*) „In ambulando interior neque dexter, neque sinister dicebatur sed vicinior parieti ibat.“

Es e helyén is van, nehogy hirtelen az öreg ur a falhoz szorítotték mi nem volna becsület.

Triumphos Aegyptum devicit et civilibus bellis fine amposuit“ s meghalt K. u. 14. év aug. 19-én. De minden szerencséje a nagysága daczára Ampere ily itéletet mond róla: „Augustusnak három szerencséje van: hogy Horác és Virgil dictóttették, hogy Fabius nem gondolt rá és hogy Plutarch által irt életrajza elveszett.“ Ezen itélet ép oly nem hízegő reá, mint ez: „Hadd Caesart Isténnek lenni s mit se tégy, mi haragját felkeltené“ — mert ezek azt bizonyítják — hogy Octavianusnak sok, még isteni czimeit s így Sextilinek Augustusságáról való elnevezését is: a rómaiak inkább hízegés, rettegés — mint ezerteten alapuló tiszteletből adták.

E hónapot a magyarok kisasszony havának hívják mely elnevezés a 15-én esni szokott Nagyboldogasszonytól nagy alaki különbségre mutat, s azon kérdésre ad alkalmat, hogy miután szt. István király is Máriát Nagyasszonynak nevezé, mely nevezésről említett ünnep nevet kölcsönzött: mért nem mondjuk e hónapot is Nagyasszony havának, kisasszony ünnepe szeptemberben esvén? Lehet hogy e hónap kisasszonyról való elnevezése hamarabb történt naptárilag, mint Máriának szt. István király által (szt. Gellért élete XIII. feje.) történt Nagyasszony elnevezése az akkori kalendáristák előtt ismert lett volna. Vagy talán azért e hónap kisasszony, mert már Január Boldogasszony nevet visel. Én azonban ez utóbbi elnevezést nem a szt. István fele Nagyasszonytól eredeztetem, hanem a bibliai meggyógyult asszony e hifálfoktóból: „Beatus venter, qui te portavit, et ubera quae suxisti.“

Végezetül September. — December hónapok következnek. Ezek elnevezéseinek okát felderitenünk nem kerül sok fáradságunkba, mert mind a négy összetett név szeptem, octo, novem és decem számból s imber főnévből, mely loes-poesos idő járást, eszést jelent, míg a számok világosan mutatják, hogy a romulusi év első hónapja (Mártius) után hányadik helyet foglalták el régen. Ezen derivációt látszik megerősíteni a deésaknai r. k. papi könyvtárban levő kézirati egyháztörténelem e kitétele is: „September . . . December a numero et imbribus acceperunt vocabula ut S. Isidorus ait. És e hónapok valóban meg is felelnek azon fogalomnak melyet képviselnek, mert mint a tapasztalás bizonyítja: némelykor nemcsak az őszi hónapok de még december is hatalmas s unalmas eszéseknek szoktak ideji lenni — kivált a mienknél mérsékeltbb klimatikus viszonyok között. E hónapok magyarul neveztetnek: „Szent Mihály — Mindszent — Szent András és Karácsonyhava — mely elnevezések okát mindenki tudja, ki előtt e szentek és a karácsoni szent titkok ünneplése ismeretes.

Ime kedves olvasó, ezekben igyekeztem hónapjaink elnevezéseinek mythologico-historiai okait összefoglalni. Nagyon jól tudom, hogy e lap igen tisztelt olvasói közül sokan még alapsabban összetudták volna karczolataimat komponálai. De tudom azt is, hogy vannak olyanok is, kiknek a hónap-nevekkel való ily nemű foglalkozás már képzetetésük s más irányu iskolázottságuk folytán nem vág szakmájukba. Előbbieknél az ismerteket feljuttani, a többi, biakat újabb ismeretekhez juttatni: e volt azon főczélom, hogy kedves lapunk olvasói 12 hónappal megajándékozva, kívánom, hogy legyenek bölcsék és czirkums-

pektusok, mint janus, könyörületesek élők és holtak iránt
mint Februus, erősek mint Mars, ne szeszélyesek mint
Aprilis, hanem kedves humoru ifju-öregesek mint Május,
vig kedélyűek mint Junius, hatalmasak mint Julius Caesar
és Augustus s legyen mindenkinek jó emberrel ügye-baja!

TÁRCZA.

A barátság.

— Füstös K. német eredetijéből. —

*Oh barátság, éltem fénye,
Nálad nélkül mit is érne
Itt e földön az élet!
De ha te vagy utitársam,
Hogyha sírom kell, hogy ássam,
Ugy sem félek én véled.*

*Képleden szegény s a gazdag
Lelket enyhet s nyugodalmat,
A sors bármit is mivel.
Hol igaz barátság székel.
A kunyhó is százszor ér fel
A palota lényivel.*

*A te enyhe árnyékkodban
Szeretet meg bizalom van,
S a beteg szív megpihen;
Ha mosolygasz életünkre,
A búánat tovatűnve,
Elenyészik sebtiben.*

*Nem ragygom a fejedelmet sem,
Töltözzék lár örömeikben,
Ha barátira nem talál;
Mert, mi lelkünk édjét adja,
Csakis a barátság napja,
Éltünk e nélkül halál.*

Bodó Adám.

AZ ÉLETBŐL.

(Románca.)

Oda erőltetik,
Menyasszonyjá teszik,
Hogy más után eped szive
Még számba sem veszik. . .

*„Anyám édes lelkem!
Neeröltess engem . . .
Nem leszek én boldog soha . . .“
Mond a lány könnyelten.*

*„Tudod hogy vasárnap,
Mit prédikált a pap?“
„Elég? — förmed rá az anya —
Eltelt a határnap.“*

*„A büszke ember ész
Isten nélkül elvész . . .
Isten köti a szent frigyet . . .
Igy beszélt a lelkész.“*

*„Kit még ő sem látott
Nem köt házasságot.“
Könyörtelen büszke anya
A szavába vágott.*

S oda erőltették
Menyasszonyjá tették . . .
Hogy más után epedt szive
Még számba sem vették . . .

Az esküvés végett
Szent oltárhoz lépett,
De menyasszony koszoruja
A fején csak égett . . .

*„Édes anyam lelkem!
Eröltettél engem...
Isten köti a szent frigyet. . .
Boldogtalan lettem . . .“*

Hervad a bu alatt, . . .
S még tavasz sem fakad
Egy koporsón büszke anya
Szíve majd megszakad . . .

Végtelen a buja
Elsirni sem tudja
*„Isten köti a szent frigyet...“
Megtört lelke sugja. . .*

FÜLEI SZ. LAJOS.

Nagyerdei malom.

(Ballada.)

Nagyerdei malom!
Kerekid nem állnak;
Nappal a garadon
Fehérlisztü buzát,
Éjjel, egész éjjel
Szerelmet jártatnak.
Kell a liszt kalácsnak,
Szezelem az özvegy
Barna molnárnénak! . . .

Éjfélkor, Éjfélkor:
„Kocczintsunk, menyecske!
Jere, tubarózsám, forró ölelésre!“
— Csak mostoha lányom
Egyszer feküdnék le!
Feküdnék az ágyba,
Ágyból, Isten adja,
Kemény nyújtópadra! —

Hüvös őszi szellő
Kérdi künn a lánytól:
„Mért könyezel, lelkem,
Mért libeg ugy kobled
Bánattal elteltlen?”

— Azért könyezzem én,
Azért reped keblem,
Mert édes apámat
Nyáron eltemettem! —

Zug a malomkerék,
Tajtéksik a hullám:
„Én temettem őt el,
Örvényembe hullván!”

Benn csak úgy nevetnek,
Sugva turbékolnak!
— Csak ne látnám többé
Képét leányomnak! —

Nem is látod többé! . . .
Sohajt a gát alja:
„Én édes leányom,
Szóke virágssálam.
Jere az ölembé;
Forró az én karom,
Puha az én keblem;
Jobb, ide fekszel le!”

. . . Kialudt a gyertya,
A kerék megállott:
Te gyilkos menyecske,
Vörjen meg az átok! B. S.

Kisebb közlemények.

— **A Horvát István** százados ünnepélyére vonatkozólag a „Magyar Allam” főszerkesztője lapja május 11-i számában következőleg ír:

„* * Horvát István százados emlékét ünnepli ma Székes-Fehérvár. Az odaözönlő küldöttségek, az ünneplés módja egyaránt országos jellegűvé teszik azt. Ujra tapasztaljuk, ami, mintha a tiburi dalmok kiválólag hazánk számára írta volna, itt oly gyakran tapasztalható, hogy:

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quaerimus invidi!

Egy bámulatos eredményű tudományos pályán a pajtáskodáshoz nem értő lánglelkű hazafit, Horvát Istvánt m. tud. Akademia csak élte alkotmányán választotta be tagjai közé, holott a „Rajzolatok” megjelenése után haladék nélkül nagy tisztelettel kellett volna azt megtennie. Azért a nagy tudós önérzete vissza is utasította a késedelmes hódolatot azon Akademiától, mely már a negyvenes években is az azóta kirivóvá lett clique-szellem martaléka vala. Nem mondjuk, hogy a magyar nemzet legrégebbi történetei s eredetéről irt Rajzolatok dicső szerző e tévmentes; azt sem állítjuk, hogy a Horvát István-

féle iskola minden tulzástól ment, sőt igenis erős bírálat alá vonható az, tudományos érvek bírálata alá: de a gunymosoly, a pusztá tagadás és a gyűlöletes gyanusítás elítélendő fegyverek oly tudományal szemben, minő Horvát István „Rajzolatai”-ban van dokumentálva. A „Rajzolatok” oly bámulandó eruditio momentumát képezik, melyet a mai satnya, felületes és ferde „értelmiség” becsülni sem képes. Innét van, hogy midőn, legalább dívatból, Horvát István százados emléke is megünnepeltetik, az időszaki sajtó felületes tollforgatói a jeles férfiak csak hazafiságát magasztalják, tudományát pedig, melynek becsülésére képtelenek némely akademiikusokat majmoló balga frázisokkal gyanusítják. Kiváncsiak vagyunk, a holnapi ünnepély alatt fog-e valaki találkozni, ki szónoklatában Horvát István tudományának is, legalább egy kis mérvben igazságot szolgáltatson. Mi reméljük ezt, mert a százados ünneplés oly tudós magyar főpap aegise alatt tartatik, ki egy évtized előtt irt egyik tudós értekezésével a „Rajzolatok” némely fejezeteit csak megerősítette, nagyon hivatottan áll az ünneplés élén, s mi örömmel konstatáljuk, hogy valamint pár év előtt Virág Benedek, úgy most Horvát István emlékünnepe bölcsen és jogosultan lőn Pauer János tudós püspök aegise alá helyezve. Szerencsét kívánunk egyuttal hazánk ősi dicsőségű városának, az általunk szívből becsült és szeretett Székes-Fehérvárnak, hogy nagyemlékű fiának centenariumát a közművelődés iránt mindig tanusított odaadással és hazafias áldozatkészséggel ünnepelte meg.

— **Vidéki levél.** Fenyéd, 1884. Május 10.
Főtisztelendő szerkesztő ur! Bátor vagyok az igénytelen soroknak a „Köz-művelődés”-ben való közléséért alázattal esedezni. A „Közművelődés” idei 3-ik száma, a Fenyédi „Iskolai takarékmagtárról” egy cikket hozott, ha jól emlékszem, és ez akkor a maga rendén s helyén volt, de azt hiszem az alább következő sorok sem lesznek a maga rendén helyén kívüliek, annál is inkább, mert az előbibe csak mint initiumot, az utóbbiak pedig mind valóságos factumot esetelnek. A fenyédi „Iskolai takarékmagtár” mikénti létesítése, eszközlése, alapítása magas eszméjével már rég foglalkozott jelenlegi főesperesi ügyvezetőnk s ker. alesperes, Főtisztelendő Andrásy József ur s látva esperesi látogatások alkalmával saját szemével Fenyéden a sok hiányokat, fogyatkozásokat templomunk és iskolánkra nézve, és égető szükségeiket az egyházi személyeknek, egy aláírási ívet küldött Fenyédre ez igénytelen sorok írójához, ő maga például 1 kőből rozs, és 5 o. é. frt. aláírással kezdvén meg, mely hirtelen a hívek által 35 és fél véka rosszal, és 3 frt 33 kral szaparittatván ez aláírási ívet a hozzátartozó alapszabályokkal együtt Főtisztelendő Andrási József főesperesi ügyvezetőnk s ker. alesperes ur felküldötte Püspök urunk Ö Nagyméltósága atyai kegyes színe elé, kérvén alázatteljesen a hívek nevében Ö Nagyméltóságát arra, hogy az ennyiben megkezdett, „Iskolai takarékmagtár”

s szabályait pártfogolni, Főpásztori magas jóváhagyásával megerősíteni, szentesteni, kegyeskednék. És a kegyes Főpásztor a Fenyédi: „Iskolai takarékmagtár” szabályival „együtt nemesak jóváhagyta, megerősítette, hanem, f. év. ápril. hó 26-ról 1267. alatti kegyelmes Főpásztori magas megható leiratával kapcsolatosan — a sok minden felé való segélyezések, szent ezélokrai adakozások daczára a magtár alapjának gyarapítására 40 frt. o. é. aiyailag ajándékozni kegyeskedett. Méltán elmondhatni Salamonnal Püspök urunk Ő Nagyméltóságáról: „*Manum suam aperuit inopi et palmas suas extendit ad pauperem*”

Midőn a Fenyédi „Iskolai takarékmagtárnak” iyletén megalapítását bátor valék nyilvánosságra hozni, egyszerűs-mind szoros kötelességemnek tartom hieim nevében is hála-köszönetet mondani első sorban Püspök urunk Ő Nagyméltóságának, azon atyai kegyességéért, hogy: „Iskolai takarékmagtárnak,” főpásztori magas jóváhagyásával megerősíteni, szentesíteni, és bőkezű adományaért, melyet annak gyarapítására ajándékozni kegyeskedett. A minden jóknak adója, az ur Isten fizesse meg Ő nagyméltóságának nagybecsű s bőkezű kegyes ajándékát, nyujtsa becses életét ez emberi életkor leghosszabb időszakáig hogy föl-szentelt Főpásztori jobbát a szűkölködők és szegények gyámolítására, felsegélésére még huzamos évekig nyujt-hassa ki.

De köszönet Főtisztelendő Andrásy József főesperesi ügyvezető és ker. alesperes urnak is, ki ez „Iskolai takarékmagtár” megalapítását becses ajándékával kezde-ményezni, létesítése eszközésében oly sokat, fáradhatlan lángbuzgalommal s készséggel működni sziveskedett, Isten fizesse meg és éltesse soká s nyerjen sok fíradalmaitért a jó tett nemes öntudatában jutalmat. Végül köszönet Fenyéd egyház község mindazon hieinek, kik a magtárnak megalapításához adományaikkal járultak; adja az Ég, hogy ezen jótékony intézetünknek napról napra való nö-vekedését látva, örvendhessenek és anak gyümöleseit mind maguk jelenben mind utódaikban élvezhessék! Papp Lőrincz s. k. fenyédi r. k. lelkész.

A napi események köréből.

— Meghívó a csiksomlyói rom. kath. tanítóképezde 25 éves jubileumára. Acsiksomlyói rom. kath. tanítóképezde f. évi június 2-án, azaz pünkösd másod napján, 25 éves fennállásának emlékére ünne-pélyt tart, mely ünnepélyre alattirt igazgatóság a nagyérdemű érdeklődő közönséget tisztelettel meg-hívja.

Az ünnepély sorrendje:

1. Te Deum-mal összekötött isteni tisztelet a fer-renczrendi szerzetesek templomában d. e. 9 óraker. Isteni tisztelet alatt a képezdei ifjuság négyes férfi karokban énekel.

Ezután a régi megyeház nagytermében:

2. Ecce sacerdos, a főpásztor togasására; éneklí a képezdei ifjuság.

3. Megnyitó üdvözlő beszéd, Bálint Károly egy-házmegyei főtanfelügyelő által.

4. A Kápolna Bechertől: éneklí a képezdei if-juság.

5. A képezde 25 évi történetének fölolvása, Földes József intézeti igazgató által.

6. Üdvözlő, Kreuzer Oratoriumából; éneklí a fő-gymn. énekkar.

7. Levél egy elutazott barátomhoz, Tompától, szavalja, Benedek József III. éves képezdei növendék.

8. Ének a képezde volt tanítványai által.

9. Üdvözlő P. Simon Kujundánhoz, mint aki az intézetnek 25 évig volt igazgatója, a volt tanítványok részéről Boga Bálint gyergyó-alfalvi felsőnépiskolai igazgató által.

10. Induló, Küchentől; éneklí a képezdei ifjuság.

Végül ünnepélyes közebed lesz, melynek kiállít-tását, tekínve az itteni elszigetelt helyzetet, a szer-zetház főnöke volt szives elvállalni. A közebeden részt venni szándékozók felkéretnek, hogy ez iránt f. hó 27-ig bezárólag Lakatos Izra kép. tanárnál méltó-ztassanak szóval vagy írásban nyilatkozni. Egy terít-ék 3 forint. Csik-Somlyón, 1884. május 10-én.

Az igazgatóság,

— Püspök urunk Ő nagyméltósága f. hó 14-én az estéli gyorsvonattal Tamási Aron iktató kíséreté-ben Budapestre utazott, honnan igen fontos ügyek elinté-zése után székhelyére szerencsésen vissza is tért.

— Kinevezés. Püspök urunk Ő nagyméltósága Gidóhalvy Gergely szentszéki ülnököt s püspöki titkárt, valamint dr. Tódor József szentszéki ülnököt a jegyzőt, theologiai tanárt és egyházmegyei segéd könyvtárot a zsinatvizsgáló bizottság tagjaivá méltóztatott kinevezni.

— Zsinatvizsga. A f. hó 13-án megtartott zsi-natvizsgálatra megjelentek Sántha János magyar-igeni, Incze András szenyeli, Prokupek Samuel csertés-hondo-li lelkészek és Markály Antal város-vásárhelyi segédlel-kész, kik egy a szóbeli mint írásbeli vizsgálatokat sike-resen kiállották. Igen óhajtaudó volna, hogy ezen szép példa terjedelmes egyházmegyénkben minél több buzgó követőre találjon!

— Acsiksomlyói rom. kath. tanítóképezdeben a jelen évi tanítóképesítő vizsgálatok június 13-án kezdő-dőleg tartatnak meg. Csik-Somlyón, 1884. év május hó 11. Az igazgatóság.

— Örömmel vettük az erdélyi rom. kath. tanítói nyugdíj-alap miniszterileg is megerősített Alapszabályait, melyet lapunkban, mihelyt terünk engedí, egész terjedel-mében is közzé fogunk tenni.

— Fogarasy János karnagy urnál gyulafe-hérvárt egy igen kitérő régi hegedű eladó. A hegedűt készítette Dávid Fechter 1709 ben és rajta játszott Ondri-cek hegedűművész, fentirtnál tudakozódhatni bőveben.

Szerkesztői üzenet:

— H. K. urnak Po-umbák: A lépten-nyomon előforduló sajtó-hibák, főkép a költeményekben, valóságos szellemi ostor szerzőre úgy, mint szerkesztőre nézve, s kikerülni akarványszor a legjobb akaratnak sem sikerül.

Kiadja: Az erdélyi r. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, FABIÁN SANDOR, GIDÓFALVY GERGELY, STRAUBERT ÖDÖN.